

СТУДЕНТСКИ РАДОВИ

Филип НОВАКОВИЋ*
Правни факултет
Универзитета у Сарајеву

УДК 351.87(497.6)
DOI: <https://doi.org/10.22182/apdn.42022.7>

Маја МАЦУРА**
Правни факултет
Универзитета у Бањој Луци

ПОЈЕДИНА КРИВИЧНА ДЈЕЛА ПРОТИВ ПРАВОСУЂА У БОСАНСКОХЕРЦЕГОВАЧКОМ ПРАВУ – НЕПРИЈАВЉИВАЊЕ ПРИПРЕМАЊА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА, НЕПРИЈАВЉИВАЊЕ КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА ИЛИ УЧИНИОЦА И ДАВАЊЕ ЛАЖНОГ ИСКАЗА

Сажетак

Кичму сваке савремене државе представља њен правосудни систем који је прва линија одбране како правног система, тако и модерног друштва које почива на принципу владавине права и правне државе у цјелини. Нити једна људска творевина није савршена, па тако ни правни систем, конкретно онај његов дио који утемељује правосудни систем. Поред тога, ни људи нису савршени. Стуб модерне правне државе темељи се на интегритету правосудног система. Правосудни систем је тај који треба осигурати досљедну, али прије свега једнаку примјену закона за све грађане. Корумпирано и „оштећено“ правосуђе доводи у питање управо те принципе. Ако правосудни систем, који је гарант владавине права, није ту да заштити грађане, они немају у кога да се поуздају. Тако се оправдано поставља питање како осигурати интегритет

* Аутор је дипломирани правник, студент II циклуса студија на Правном факултету Универзитета у Сарајеву и на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци. Електронска адреса аутора: filipnovakovic.iur@gmail.com.

** Ауторка је студенткиња II године основних академских студија права на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци. Електронска адреса ауторке: maja.macura@student.pf.unibl.org.

несавршеног система који воде несавршена бића? Одговор на ово питање ћемо покушати пронаћи у редовима који слиједе.

Кључне ријечи: кривично дјело, правосуђе, исказ, учинилац, кривично право – посебни дио.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Правосуђе представља посебну и самосталну функцију, заправо грану државне власти која у савременим демократским друштвима припада народу. Вршење те функције, односно правосудне власти, повјерено је посебним органима – судовима, тужилаштвима, правобранилаштвима и другим тијелима. Функција правосуђа обухвата вршење „три основне групе послова који имају посебан друштвено-политички значај“¹. Наиме, на првом мјесту ради се о функцији рјешавања спорова грађанског или трговачког (привредног) карактера, затим спорова из радних односа, те рјешавања питања непоштивања закона од стране других државних органа, и томе слично. Управо због тога, правосуђу се поклања посебна пажња у погледу правне заштите путем кривичног права.

Постоји мноштво дјелатности криминогеног карактера којима се може омести рад правосудних органа, којима се може урушити интегритет правосудног система. Те дјелатности, поред тога што онемогућују нормално, правилно и законито функционисање једне гране државне власти, имају за циљ наружити повјерење које грађани имају у своје правосуђе. Настаје правна несигурност, а најчаснија правничка занимања губе свој дигнитет. Због тога је законодавац одлучио да пружи кривичноправну заштиту правосудном систему прописивањем кривичних дјела којима се отежава или онемогућава рад правосудних органа. Како је број људских понашања и дјелатности, којима се испуњава овај друштвено неприхватљиви циљ, растао, истакла се потреба за наглашавањем колико су исте дјелатности друштвено опасне. С тим у вези, законодавац је одлучио извојити кривична дјела против правосуђа у посебну групу и тиме им дао нарочити значај.²

Овај ће се рад састојати из неколико дијелова. Прво ћемо расправити основна или општа обиљежја кривичних дјела против правосуђа,

¹ Никола Срзентић, Александар Стајић, *Кривично право, Општи и посебни део, Шесто издање*, Завод за издавање уџбеника, Сарајево, 1970, стр. 396.

² Вид. Митар Кокољ, *Кривично право, Посебни дио*, Правни факултет Универзитета у Сарајеву, Сарајево, 1980, стр. 193-194.

како бисмо затим прешли на теоријска појашњења неких нама интересантних кривична дјела. Употребом догматско-нормативног метода на различитим мјестима у раду, покушат ћемо пронаћи право значење правних норми које ћемо анализирати, при чему не смијемо заборавити врсте тумачења које су нераскидиво везане за овај метод у праву: језичко, системско, историјско и телеолошко. Како је Босна и Херцеговина сложена држава са извјесном подјелом законодавне надлежности, у раду ће своје мјесто пронаћи и упоредноправни метод, уз помоћ ког ћемо посматрати релевантне норме кривичних закона из поредбене перспективе.

2. ОПШТА (ОСНОВНА) ОБИЉЕЖЈА КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА ПРОТИВ ПРАВОСУЂА

Прописивањем кривичних дјела против правосуђа законодавац је желио да заштити правосуђе, односно несметано и правилно функционисање правосудног система. У уводу смо већ истакли да правосудни систем и правосудни орган сваке државе имају велики значај. Њихово нормално функционисање условљава успостављање правног поретка у цјелини и остваривања неких од темељних принципа савременог демократског друштва – начела владавине права, правне државе, правичног и законитог поступања према грађанима. Правилно функционисање правосудног система грађанима улијева повјерење у цјелокупни правни систем. Даје им до знања да ће сви „бити једнаки пред законом у својим правима и обавезама“³. Предмет заштите ове групе кривичних дјела можемо посматрати двојако. Прво, као предмет заштите можемо уочити правосудни систем у цјелини, његов интегритет, те његово нормално и правилно функционисање. Ово уочавамо у интенцији законодавца инкриминисањем одређених понашања као кривичних дјела *против* правосуђа. Законодавац је кривичноправним системом желио пружити заштиту правосуђу као једном од стубова правне државе (али је истовремено држава жељела заштитити своје органе и свој државно-правни систем чији је правосуђе саставни дио).⁴ Друго, као предмет заштите, што је тумачење новије теорије, јесте *право* грађана да буду једнаки пред законом, да се према њима једнако поступа, да имају приступ правосудним органима, да уживају правну

³ Недељко Станковић, *Кривично право, Посебни дио, Европски универзитет Брчко Дистрикт*, Брчко, 2017, стр. 129.

⁴ Вид. шире: Фрањо Бачић, Шиме Павловић, *Казнено право, Посебни дио*, Загреб, 2001, стр. 403.

заштиту и друго. Ако се држимо тога да се кривичним правом штите најзначајније вриједности једне друштвене заједнице, онда је логичан закључак да је прави предмет заштите ове групе кривичних дјела управо ово друго – дакле, људска права и основне слободе као највише вриједности савременог друштва. Тиме долазимо до тога да се у теорији кривичног права дешава „тиха (р)еволуција“, односно долази до сучељавања традиционалног и модерног, конзервативне и либералне теорије. Но, ми ћемо у овом излагању узети компромисно рјешење. И један и други предмет заштите су међузависни. Тако ћемо под предметом заштите подразумевати и интегритет правосудног система у цјелини и људска права и основне слободе које зависе од правилног и законитог функционисања тог система.

Појам правосуђа можемо посматрати у *ужем* и у *ширем* смислу. У првом случају, под правосуђем у *ужем* смислу подразумевамо све судове свих врста на територији једног суверенитета. У другом случају, правосуђе у *ширем* смислу представља скуп свих правосудних институција једне државе – и судове, и тужилаштва, правобранилаштва, прекршајне, полицијске и друге органе. Нормално и правилно функционисање правосуђа је од значаја ради очувања уставно-правног поретка и сигурности земље, али и пружања адекватне заштите људским правима и основним слободама. У остваривању те гарантивне и протективне функције, органима правосудног система је повјерен низ различитих послова: рјешавање спорова у грађанским и трговачким стварима који настају између разних субјеката, рјешавање спорних питања из радних односа, одлучивање о законитости појединих аката донесених од стране других државних органа, одлучивање да ли су други државни органи повриједили уставно-правни систем или уставом предвиђена грађанска и људска права и слободе, одлучивање о сукобу надлежности и многа друга питања. Дакле, од законитог, ефикасног и благовременог остваривања правосудних функција зависи и нормално функционисање друштвених и правних односа и њихово нормално функционисање унутар правног система.⁵ Из овога извлачимо и *ratio legis* инкриминације појединих понашања. Надаље, уз нормално и правилно одвијање функције кривичног гоњења и суђења, овим се кривичним дјелима, према мишљењу Петровића и

⁵ Борислав Петровић, Драган Јовашевић, *Кривично право II, Кривично право – Посебни дио*, Правни факултет Универзитета у Сарајеву, Сарајево, 2005, стр. 115.

Јовашевића, штити и „самосталност, као и законитост у раду судова и других органа правосуђа“⁶.

Правилно и законито вршење правосудних функција може бити угрожено како дјеловањем вањских фактора, тако и дјеловањем самих носилаца правосудних функција, дјелатника у правосудном систему и других службених лица. Из овога видимо да учиниоци неких кривичних дјела из ове групе могу бити сва лица (дакле, ради се о *delicta communis omnium*), док се код неких захтјевају посебна својства учинилаца (примјерице, овлаштено или службено лице, судија, тужилац, записничар, вјештак, свједок и друга). Код кривичних дјела из ове групе умишљај (*dolus*) је редовни облик кривице (и то по правилу директни умишљај – *dolus directus*). Законодавац је код неких кривичних дјела из ове групе предвидио и посебне, личне основе искључења кажњивости за одређени круг лица која се појављују као учиниоци дјела, односно лица која имају одређена својства (нпр. супружник, родитељ, брат или сестра, љекар, вјерски исповједник, бранитељ, усвојитељ или усвојеник, и томе слично).

Кривична дјела која припадају групи кривичних дјела против правосуђа можемо класификовати (унутрашња класификација) у три подгрупе: (1) кривична дјела којима се онемогућава вршење функције правосуђа (нпр. непријављивање припремања кривичног дјела, непријављивање кривичног дјела или учиниоца дјела, помоћ учиниоцу после извршеног кривичног дјела, и друга); (2) кривична дјела ометања вршења функције правосуђа (нпр. лажно пријављивање, давање лажног исказа, ометање рада правосуђа, и друга), и (3) кривична дјела против одлука правосудних органа (неизвршавање судске одлуке, побуна лица лишених слободе, бјекство лица лишеног слободе, и друга дјела).⁷ Дакле, кривично законодавство поред заштите правилног и законитог функционисања правосудних органа, као и њихове самосталности, штити и одлуке правосудних органа, а тиме посредно и њихов ауторитет, односно укупно ауторитет правосуђа једне земље. Ово је од великог значаја за правну сигурност и повјерење грађана у правосудни систем.

С обзиром на подјелу надлежности у регулацији материјалног кривичног права у Босни и Херцеговини, постоје четири кривична закона која у себи садрже одредбе о овим противправним понашањима.

⁶ Исто.

⁷ Вид. Љубисав Ђ. Нешић, *Кривично право, Општи и посебни део, Друго проширено и допуњено издање*, Младост, Београд, 1995, стр. 396-397.

На државном нивоу постоји Кривични закон Босне и Херцеговине⁸ који кривична дјела против правосуђа класификује у своју XX (двадесету) главу. На нивоу ентитета ова кривична дјела су регулисана у глави XXIX (двадесет и деветој) Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине,⁹ те у глави XXVI (двадесет и шестој) Кривичног законика Републике Српске.¹⁰ Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине ужива законодавну аутономију, те је у свом Кривичном закону¹¹ кривична дјела против правосуђа поставио у XXIX (двадесет и деветој) глави. Предмет наше даље анализе ће бити само поједина кривична дјела из ове групе, и то: непријављивање припремања кривичног дјела (чл. 344 КЗ ФБиХ, 331 КЗ РС и 338 КЗ БД БиХ); непријављивање кривичног дјела или учиниоца дјела (чл. 230 КЗ БиХ, 345 КЗ ФБиХ, 332 КЗ РС и 339 КЗ БД БиХ), и давање лажног исказа (чл. 235 КЗ БиХ, 348 КЗ ФБиХ, 335 КЗ РС и 342 КЗ БД БиХ).

3. ПОЈЕДИНА КРИВИЧНА ДЈЕЛА

3.1. Непријављивање припремања кривичног дјела

Кривично дјело непријављивање припремања кривичног дјела (чл. 344 КЗ ФБиХ, 331 КЗ РС и 338 КЗ БД БиХ) чини онај ко зна да се припрема извршење кривичног дјела за које се по закону може изрећи казна затвора од три, односно пет година или тежа казна, у времену када је било могуће спријечити извршење тог дјела, он то не пријави, а дјело буде покушано или извршено (став 1 сва три поменута члана закона). Дакле, ради се кривичном дјелу чији учинилац може бити било ко (*delicta communis omnium*, не траже се нека битна својства учиниоца), заправо онај који има сазнања да се припрема извршење одређеног кривичног дјела. Додуше, законодавац је овдје направио једно ограничење, односно поставио је три услова која морају бити

⁸ Кривични закон Босне и Херцеговине – КЗ БиХ, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, бр. 3/2003, 32/2003 – испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018 и 46/2021.

⁹ Кривични закон Босне и Херцеговине – КЗ БиХ, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, бр. 3/2003, 32/2003 – испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018 и 46/2021. Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине – КЗ ФБиХ, *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 36/2003, 21/2004 – испр., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 и 75/2017.

¹⁰ Кривични законик Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 64/2017, 104/2018 – одлука Уставног суда, 15/2021 и 89/2021.

¹¹ Кривични закон Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, *Службени гласник Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине*, бр. 19/2022 – пречишћени текст.

задовољена како би се радило о извршењу овог кривичног дјела. Први (објективни) услов односи се на висину казне припреманог кривичног дјела, те она износи три (у ФБиХ и БД БиХ), односно пет година (у Републици Српској), или је прописана тежа казна. Други (објективни) услов је да припремање дјела није пријављено у времену када се оно могло спријечити. И последњи, трећи услов (субјективног карактера), односи се на покушај, односно извршење припреманог кривичног дјела. Посебан услов односи се на *знање* учиниоца дјела. Он не може да сумња или да претпоставља, он мора да *зна* да се припрема извршење кривичног дјела теже природе.¹² Тумачећи ову законску одредбу у сва три кривична закона, можемо закључити да је законодавац ове услове поставио кумулативно. Поред тога, морамо напоменути да је законодавац искључио лаки (тзв. багателни) и средњи (тешки) криминалитет тиме што је поставио границу кажњивости дјела. За овај, основни облик дјела предвиђена је казна затвора до једне године (у ФБиХ и БД БиХ), односно новчана казна или казна затвора до једне године (у Републици Српској). Објекат заштите овог кривичног дјела је правосудна функција откривања кривичних дјела и њихових учинилаца. Обавеза подношења пријаве у смислу овог кривичног дјела „постоји од момента када је учинилац сазнао да се припрема извршење кривичног дјела, а било је могуће да се о томе обавјесте надлежни органи“¹³. Обавеза пријаве односи се на подношење пријаве, усмено или писмено, изравно или преко трећег лица, надлежном органу за кривично гоњење. Радња извршења састоји се у нечињењу, односно у непријављивању припремања кривичног дјела. Облик виности је увијек умишљај (и то директни умишљај).

Ентитески законодавци и законодавац Брчко Дистрикта су предвидјели и тежи облик дјела који се односи на непријављивање припремања кривичног дјела за које се по закону може изрећи казна дуготрајног (у ФБиХ и БД БиХ), односно доживотног затвора (у Републици Српској). У овом случају, учинилац дјела ће бити кажњен казном затвора од шест мјесеци до пет година (у ФБиХ, члан 344 став 2 и БД БиХ, члан 338 став 2), односно новчаном казном или казном затвора до три године (у Републици Српској, члан 331 став 2). Рјешење које је

¹² Никола Срзентић, Александар Стајић, *Кривично право, Општи и посебни део, Шесто издање*, нав. дјело, стр. 398; Фрањо Бачић, Шиме Павловић, *Казнено право, Посебни дио*, нав. дјело, стр. 404-405.

¹³ Илија Симић, Милић Петровић, *Кривични закон Републике Србије, Практична примена, Шесто, измењено и допуњено издање*, Службени гласник, Београд, 2002, стр. 235.

усвојио законодавац у Републици Српској је помало необично (и збуњујуће) у односу на Федерацију БиХ и Брчко Дистрикт. Наиме, очекивало би се да кривична дјела за која је предвиђена казна доживотног затвора у Републици Српској имају значајно виши степен друштвене опасности и штетности и простом логиком је за очекивати да се за непријављивање кривичних дјела код којих је као санкција предвиђен доживотни затвор (наравно, увијек алтернативно са казном затвора) казна знатно строжија.

Посебном одредбом КЗ ФБиХ и КЗ БД БиХ (члан 344 став 3 и члан 338 став 3) *искључено је кажњавање* брачног друга учиниоца дјела, лица са којим живи у ванбрачној заједници, крвног рођака у првој линији неограничено (дакле, родитељи, дјеца, и други) и сродника по побочној линији до другог кољена (браћа и сестре), усвојеника и усвојиоца, те брачних другова свих претходно побројаних лица или лица са којима се налазе у ванбрачној заједници, као и посебних категорија лица који због својих својстава и односа према учиниоцу дјела не могу бити кажњени (вјерски службеник, љекар или бранитељ). То је и криминално-политички оправдано. Међутим, сматрамо да је рјешење садржано у члану 331 став 3 КЗ РС далеко боље. Наиме, овом посебном одредбом за све горепоменуте категорије лица *искључено је постојање кривичног дјела*. Дакле, док је Федерацији БиХ и Брчко Дистрикту искључена *кажњивост*, у Републици Српској је искључена *противправност* дјела. Поред тога, у посебној одредби, КЗ РС (члан 331 став 4) предвиђа и да ће се блаже казнити лице које припада некој од поменутих категорија, ако заједно са учиниоцем припрема извршење дјела. Дакле, овом се одредбом не искључује противправност нити кажњивост дјела, него се предвиђа блаже кажњавање. Овакве одредбе нема у КЗ ФБиХ и КЗ БД БиХ. Државни кривични закон уопште не познаје ово кривично дјело.

3.2. Непријављивање кривичног дјела или учиниоца

Пријављивање кривичних дјела, односно њихових учинилаца дорпиноси томе да органи правосудног система изврше своје функције у погледу кривичног гоњења, суђења и изрицања кривичних санкција. У одређеним случајевима пријављивање кривичног дјела или учиниоца је законска обавеза.¹⁴ Кривично дјело непријављивање кривичног

¹⁴ Недељко Станковић, *Кривично право, Посебни дио*, нав. дјело, стр. 130 и Бачић, Павловић, *Казнено право, Посебни дио*, нав. дјело, стр. 407.

дјела или учиниоца (чл. 230 КЗ БиХ, 345 КЗ ФБиХ, 332 КЗ РС и 339 КЗ БД БиХ) чини онај ко зна за учиниоца кривичног дјела за које се може изрећи казна дуготрајног затвора, или ко само зна да је такво дјело учињено, а то не пријави, иако од такве пријаве зависи откривање кривичног дјела или учиниоца дјела (став 1 чл. 230 КЗ БиХ, 345 КЗ ФБиХ и 339 КЗ БД БиХ). У КЗ РС ова одредба је нешто другачија. Наиме, први облик дјела чини онај ко зна за учиниоца кривичног дјела за које се може изрећи казна затвора од десет година или доживотног затвора, или само зна да је такво дјело учињено, па то не пријави прије него ли су то кривично дјело или учинилац дјела откривени (члан 332 став 1). Ово кривично дјело има неколико облика.

Дакле, да би неко могао бити кажњен за први облик дјела морају бити испуњена кумулативно три сљедећа услова: (1) мора бити у питању кривично дјело за које се може изрећи казна дуготрајног затвора, односно казна затвора од 10 година или казна доживотног затвора (први објективни услов); (2) да постоји сазнање да је такво дјело учињено или да се зна ко је учинилац таквог дјела (субјективни услов), и (3) да од пријаве зависи благовремено откривање извршења тог дјела или учиниоца дјела (други објективни услов). Увиђамо да је конструкција коју је искористио законодавац у Републици Српској помало незграпна. Наиме, КЗ РС предвиђа да се ради о кривичном дјелу за које се може изрећи казна затвора од 10 година или доживотни затвор. Овдје уочавамо један проблем, односно намеће нам се једно питање. Да ли је законодавац у конкретном случају имао намјеру да ограничи „каталог“ кривичних дјела на она за која је предвиђена затворска казна од тачно 10 година или је пак имао интенцију да уврсти сва кривична дјела за која је предвиђена затворска казна од најмање 10 година, што би имало више смисла. За основни облик дјела предвиђена је новчана казна или казна затвора до три године (према свим кривичним законима у БиХ).

Објекат заштите овог кривичног дјела јесте правилно функционисање правосуђа у погледу откривања кривичних дјела и санкционисања њихових учинилаца. Радња извршења се огледа у нечињењу, односно непријављивању кривичног дјела или учиниоца дјела. Пријављивање би у смислу ове одредбе значило подношење писмене или усмене пријаве, непосредно или преко друге особе органима гоњења.¹⁵

¹⁵ Обавеза пријаве постоји од момента сазнања за кривично дјело или учиниоца, па до њихова откривања од стране надлежних органа. Наравно, уколико су постојале објективне препреке за испуњење ове обавезе, према стајалишту кривичноправне теорије, нема овог

Дјело се има сматрати довршеним неподношењем пријаве о кривичном дјелу или учиниоцу по сазнању надлежних органа за то кривичног дјело или учиниоца. Извршилац дјела може бити свако лице, а облик виности је умишљај.

Други облик дјела (који је скоро идентичан у сва четири кривична закона) настаје када службено или одговорно лице (свјесно) пропусти да пријави кривично дјело за које је сазнало у току вршења своје дужности, ако се за то кривично дјело може изрећи казна од пет година затвора или тежа казна, а то дјело се гони по службеној дужности (*ex officio*). За постојање овог облика дјела мора бити испуњено неколико услова: (1) да се за то кривично дјело може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна (први објективни услов); (2) лице је сазнало за извршење дјела у току вршења своје службене дужности (други објективни услов), и (3) лице мора (свјесно) пропустити пријавити кривично дјело или учиниоца дјела (субјективни услов). Као посебан услов (заправо, као најзначајнији конститутивни елемент) можемо навести својство службеног или одговорног лица. Сви услови су кумулативно постављени. За овај облик дјела предвиђена је казна затвора од шест мјесеци до пет година (у Републици Српској, члан 332 став 2 КЗ РС), док је у КЗ БиХ, КЗ ФБиХ и КЗ БД БиХ предвиђена казна као за први облик дјела (дакле, новчана казна или казна затвора до три године, међутим, суд ће ово својство учиниоца дјела узети као отежавајућу околности при одмјеравању казне, те исту одмјерити ближе општем, односно посебном максимуму). У погледу облика виности, потребан је (директни) умишљај.

Посебном одредбом КЗ РС (члан 332 став 3) предвиђено је искључење овог кривичног дјела за сљедеће категорије лица: брачни друг или ванбрачни партнер, сродник по крви у правој линији, брат, сестра, увојеник и усвојилац, те брачни друг неког од поменутих лица или ванбрачни партнер, као и бранитељ и вјерски исповједник учиниоца дјела. С друге стране, одредбе КЗ БиХ (члан 230 став 3) предвиђају, поред претходно побројаних лица и љекара, као и КЗ ФБиХ и КЗ БД БиХ (члан 345 став 3 и члан 339 став 3). Међутим, КЗ БиХ и КЗ БД БиХ у посебној одредби (садржаној у члану 345 став 4, односно члану 339 став 4), предвиђају кажњавање доктора медицине, доктора

кривичног дјела. Међутим, уколико су препреке уклоњене прије него ли је кривично дјело (или учинилац) откривено, обавеза пријављивања постоје све до тренутка откривања дјела или учиниоца, односно до наступања застарјелости (вид. Борислав Петровић, Драган Јованшевић, *Кривично право II, Кривично право – Посебни дио*, нав. дјело, стр. 117).

стоматологије, бабицу, здравственог дјелатника, психолога, јавног билежника (нотара) и дјелатника органа социјалне заштите, уколико се ради о кривичном дјелу које је учињено према малољетнику.

3.3. Давање лажног исказа

Искази, односно изнијете тврдње, у поступцима у којима се одлучује о грађанским правима и обавезама или о основаности кривичне оптужбе заузимају значајно мјесто. Исказ у судском, управном, прекршајном или дисциплинском поступку могу дати странке, свједоци, вјештаци, преводитељи, тумачи и друга лица која на неки начин могу помоћи да се расвијетли спорна ствар. Неријетко се дешава да управо исказ неког од учесника у поступку превагне и буде одлучујућа компонента у формирању одлуке надлежног органа, али се исто тако дешава да се из егоистичних мотива управо и да лажни исказ пред органом који одлучује. Лажне изјаве и тврдње доводе у заблуду орган, што за своју посљедицу може имати формирање погрешног закључка и доношење неправилне одлуке.¹⁶ Тиме кривично дјело давање лажног исказа (чл. 235 КЗ БиХ, 348 КЗ ФБиХ, 335 КЗ РС и 342 КЗ БД БиХ) има заслужено мјесто у групи кривичних дјела против правосуђа. Према домаћем праву, ово кривично дјело чини онај ко у одређеном законом уређеном (грађанском, управном, кривичном, прекршајном и другом) поступку да лажни исказ. У томе се огледа суштина овог кривичног дјела. Ово кривично дјело је идентично (са мањим одступањима код кривичне санкције, на шта ћемо скренути пажњу) у сва четири кривична закона у Босни и Херцеговини.

Објекат заштите овог кривичног дјела јесте истина на којој се заснива доношење одлуке у судском или другом законом уређеном поступку који се води пред надлежним органима. На истинитости и правној ваљаности одлука надлежних органа (судова, органа управе и других), почива њихов ауторитет и поштовање самих одлука приликом њиховог провођења у друштвену стварност, односно у стварни живот.¹⁷ Као што смо већ напоменули, давање лажног исказа може за

¹⁶ Вид. Недељко Станковић, *Кривично право, Посебни дио*, нав. дјело, стр. 135, Илија Симић, Милић Петровић, *Кривични закон Републике Србије, Практична примена, Шесто, измењено и допуњено издање*, нав. дјело, стр. 242; Фрањо Бачић, Шиме Павловић, *Казнено право, Посебни дио*, нав. дјело, стр. 415-418.

¹⁷ Борислав Петровић, Драган Јовашевић, *Кривично право II, Кривично право – Посебни дио*, нав. дјело, стр. 125-126.

своју посљедицу имати доношење неправилне и неправичне одлуке, што даље може довести до урушавања повјерења у правни систем.

Ово кривично дјело има три (основна) облика испољавања: (1) давање лажног исказа од стране свједока, вјештака, преводитеља или тумача у судском, прекршајном, управном или дисциплинском поступку или у другом законом прописаном поступку; (2) давање лажног исказа од стране странке у парничном (судском) или управном поступку, и (3) давање лажног исказа у кривичном поступку.

Радња извршења првог облика дјела се огледа у давању лажног исказа, односно давању изјаве или саопштења о постојању или непостојању одређених чињеница значајних за доношење одлуке пред надлежних органом. У принципу, давање лажног исказа представља тврђење које не одговара стварности, односно тврђење да нека чињеница постоји, односно не постоји. Исказ може бити лажан у цјелини или дјелимично, дакле по питању свих или само неких чињеница. Давање лажног исказа се, у правилу, врши чињењем. У збиљи није могуће, или је јако тешко, ово кривично дјело извршити шутњом. Могуће је само прешутјети одређене чињенице, односно „испустити“ поједине, мање или више, важне информације, тако да орган који одлучује добије непотпуну или чак погрешну слику о одређеном догађају или збивању.¹⁸ Лажни исказ може бити дат и у писменој форми (нпр. форми поднеска или у случају глухонијемог лица). Лажни исказ, код првог облика дјела, према законском тексту, могу дати: (1) свједок; (2) вјештак; (3) преводитељ, и (4) тумач. Свједок је, у смислу одредби сва четири кривична закона, лице које даје исказ пред надлежним органом о ономе што је својим личним опажањем сазнао, или што је сазнао преко других лица.¹⁹ Вјештак је лице које на основу свог стручног знања и умијећа даје стручни налаз и мишљење о одређеним чињеницама коју су релевантне за разрјешење главне ствари. Он својим налазом презентује утврђено чињенично стање на предмету вјештачења, а мишљење је закључивање о постојању или непостојању одређених чињеница, веза или битног односа о спорној, односно главној ствари. Преводитељ је лице које исказ другог лица (свједока, вјештака) преводи са матичног језика тог лица на језик суда и обрнуто. Напослијетку, тумач је

¹⁸ Исто, 126.

¹⁹ Постоји више врста свједока: свједок очевидац, свједок по чувењу, свједок под пријетњом, заштићени свједок, законски свједок, угрожени свједок... Но, то за почињење овог кривичног дјела није од значаја.

лице које излаже садржину изјаве лица која се у говору служи симболима.²⁰ Лажни исказ треба бити дат у једном у закону одређеном поступку који се води пред надлежним органом: прекршајном, судском, дисциплинском или управном. Наравно, овдје намјерно искључујемо „кривични“ суд, из разлога што то представља посебан облик дјела. Лажни се исказ треба односити на неке чињенице од значаја за спорну ствар, односно за проблем који је предмет поступка.²¹

Дакле, конститутивни елементи првог (основног) облика дјела су: (1) да је лажни исказ дат од стране свједока, вјештака, преводитеља или тумача; (2) да је лажни исказ дат у судском, управном, прекршајном или дисциплинском поступку, и (3) да се лажни исказ односи на неке чињенице или околности које су релевантне за разрјешење спорног питања. Кривично дјело имамо сматрати довршеним самим давањем лажног исказа. Тај моменат представља тренутак када је свједок дао усмени или потписао лажни исказ, односно када је вјештак прочитао или изложио налаз и мишљење, а преводитељ и тумач када су завршили са превођењем. Да ли је исказ који је дат лажан, односно неистинит, може се утврдити тек по оцјени свег доказног материјала. У погледу облика виности, ово кривично дјело може бити учињено само са умишљајем. Према КЗ БиХ, КЗ ФБиХ и КЗ БД БиХ за први облик дјела предвиђена је новчана казна или казна затвора до три године (члан 235 став 1, 348 став 1 и 342 став 1), док је према КЗ РС (члан 335 став 1) за овај облик дјела предвиђена новчана казна или казна затвора до двије године.²²

Други облик дјела постоји у ситуацији када лажни исказ да, приликом извођења доказа, странка у парничном, односно судском или управном поступку, а на том исказу буде заснована одлука донесена у том поступку. Дакле, значајни елементи овог облика дјела јесу да то је тврђење, односно тај исказ имао утицаја на предмет који се рјешава у судском или управном поступку,²³ те да је исказ дат у доказном поступку приликом саслушања странке. У судском (парничном)

²⁰ Вид. шире: Миодраг Н. Симовић, Владимир М. Симовић, *Кривично процесно право, Увод и општи дио, Четврто издање (измијењено и допуњено)*, Правни факултет Универзитета у Бихаћу, Бихаћ, 2016, стр. 421-422 и 465-467; Борислав Петровић, Драган Јовашевић, *Кривично право II, Кривично право – Посебни дио*, нав. дјело, стр 126-127.

²¹ Вид. шире: Јован Благојевић, „Кривично дело давања лажног исказа“, *Теме*, 39(3)/2015, стр. 1013-1027.

²² Вид. Недељко Станковић, *Кривично право, Посебни дио*, нав. дјело, стр. 135.

²³ Вид. Никола Срзентић, Александар Стајић, *Кривично право, Општи и посебни део, Шесто издање*, нав. дјело, стр. 398-399.

поступку то су тужилац и тужени, док је у управном поступку то само лице о чијим се правима и обавезама одлучује. Кривично дјело ће постојати уколико су кумулативно испуњени управо ти услови. Према томе, ако је исказ дат изван доказног поступка или није имао утицаја на коначну одлуку надлежног органа, онда нема кривичног дјела. Учиниолац овог дјела може бити само странка у поступку, а у погледу облика виности, потребан је умишљај. За овај облик дјела предвиђена је казна као и за први облик дјела, дакле, новчана казна или казна затвора до три године (у ФБиХ и БД БиХ), односно новчана казна или казна затвора до двије године (у Републици Српској).

Давање лажног исказа у кривичном поступку представља трећи облик овог кривичног дјела. Он ће постојати када је лажни исказ дат у кривичном поступку. Лажни исказ могу дати сви учесници у поступку, изузев осумњиченог, односно оптуженог. На њега се ово дјело не односи. Њему је процесни закон дао „право на лаж“. Његово кажњавање за ово дјело било би противно његовом праву на одбрану.²⁴ Давање лажног исказа у кривичном поступку може бити учињено у било коме стадијуму или било којој фази поступка (нпр. претходном поступку, током главне расправе, поступку по правним лијековима, и тако даље). Радња извршења односи се на само давања лажног исказа. Учиниолац дјела може бити било које лице (изузев осумњиченог, односно оптуженог). За овај облик дјела предвиђена је казна затвора од шест мјесеци до пет година (у сва четири кривична закона).

Законодавац је предвидио и квалификовани облик дјела, који настаје уколико су услед лажног исказа који је дат пред „кривичним“ судом, односно у кривичном поступку, наступиле особито тешке последице за осумњиченог, односно оптуженог. Шта заправо представљају те „особито тешке последице“ је фактичко питање које се цијени у сваком појединачном случају. То, примјерице, може бити осуђујућа пресуда на казну затвора за невино лице или је лице које је проглашено кривим осуђено на строжију казну у односу на ону коју би стварно требало добити. За овај облик дјела предвиђена је казна затвора од једне до десет година према КЗ БиХ, КЗ ФБиХ и КЗ БД БиХ, а према КЗ РС предвиђена је казна затвора од једне до осам година.

Посебном одредбом је предвиђено да ће се лице које добровољно повуче свој раније дати лажни исказ прије него што се донесе коначна

²⁴ Вид. шире: Миодраг Н. Симовић, Владимир М. Симовић, *Кривично процесно право, Увод и општи дио, Четврто издање (измијењено и допуњено)*, нав. дјело, стр. 193-205.

одлука блаже казнити, односно да ће се казнити новчаном казном или казном затвора до шест мјесеци, али се може и ослободити од казне у потпуности (члан 235 став 5 КЗ БиХ, члан 348 став 5 КЗ ФБиХ и 342 став 5 КЗ БД БиХ). У Републици Српској, ако лице добровољно (својом одлуком) повуче свој раније дати лажни исказ прије доношења одлуке о главној ствари, може се казнити новчаном казном, а може се и потпуно ослободити од казне (члан 335 став 5 КЗ РС).

4. ЗАКЉУЧАК

Стуб сваког система јесте повјерење, а ни са правним, односно правосудним системом није другачија ситуација. Имајући у виду гарантивну функцију кривичног законодавства, као и правну сигурност као један од основних елемената правног поретка, законодавац се одлучио на заштиту једне од најважнијих компоненти правног система, односно правосуђа. Сама правна сигурност у ужем смислу представља стање извјесности примјене правних норми у свим случајевима које оне регулишу. Двије компоненте правне сигурности јесу предвидљивост овлашћења и обавеза утврђених правним нормама и извјесност реализације правним нормама прописаних овлашћења и обавеза. Дакле, неопходна је инкриминација свих људских радњи (било чињења, било нечињења) које би ометале нормално и здраво функционисање правосуђа. Као што је у раду већ напоменуто, нерегуларно функционисање правосудног система би резултовало губитком повјерења становништва.

Кривична дјела против правосуђа обрађена су у сва четири постојећа кривична закона у Босни и Херцеговини, што додатно говори о њиховој важности, будући да су законодавци на свим нивоима (тј. како на државном, тако и на ентитетском) сматрали да су кривична дјела против правосуђа одиста значајна, као и да је правосудни систем заиста објекат врједан заштите.

Сва четири закона есенцијално предвиђају иста кривична дјела против правосуђа, с тим што се међу њима појављују разлике у обиму казне и начину кажњавања. Примјера ради, поједине казне за давање лажног исказа огледају се у новчаној казни или казни затвора до три године у ФБиХ, док је код законодавства у РС у питању новчана казна или казна затвора до двије године. Оно што је заједничко за сва три кривична дјела обрађена у овом раду јесте виност, односно умишљај. Наиме, извршавају се изричито са умишљајем, односно намјером да

се изврши неки вид ометања нормалног рада правосудног система. Као што је напоменуто, последице ових кривичних дјела негативно се одражавају и на појединце у поступку, али и на правосудни систем у цјелости, што се директно коси како са циљевима кривичног права, тако и са циљевима којима људско друштво у глобалу треба да тежи.

ЛИТЕРАТУРА

Бабић Милош, Марковић Иванка, *Кривично право, Посебни дио*, Универзитет у Бањој Луци – Правни факултет, Бања Лука, 2017.

Бачић Фрањо, Павловић Шиме, *Казнено право, Посебни дио*, Информатор, Загреб, 2001.

Кокољ Митар, *Кривично право, Посебни дио*, Универзитет у Сарајеву – Правни факултет, Сарајево, 1980.

Нешић Љубисав Ђ. *Кривично право, Општи и посебни део, Друго проширено и допуњено издање*, Младост, Београд, 1995.

Петровић Борислав, Јовашевић Драган, *Кривично право II (Кривично право – Посебни дио)*, Универзитет у Сарајеву – Правни факултет, Сарајево, 2005.

Симић Илија, Петровић Милић, *Кривични закон Републике Србије, Практична примена, Шесто, измењено и допуњено издање*, Службени гласник, Београд, 2002.

Симовић Миодраг Н., Симовић Владимир М., *Кривично процесно право, Увод и општи дио, Четврто издање (измијењено и допуњено)*, Правни факултет Универзитета у Бихаћу, Бихаћ, 2016.

Срзентић Никола, Стајић Александар, *Кривично право, Општи и посебни део, Шесто издање*, Завод за издавање уџбеника, Сарајево, 1970.

Станковић Недељко, *Кривично право, Посебни дио*, Европски универзитет Брчко Дистрикт, Брчко, 2017.

Благојевић Јован, „Кривично дело давања лажног исказа“, *Теме*, 39(3)/2015: 1013-1027.

ПРАВНИ ИЗВОРИ

Кривични закон Босне и Херцеговине, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, бр. 3/2003, 32/2003 – испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018 и 46/2021.

Кривични законик Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 64/2017, 104/2018 – одлука Уставног суда, 15/2021 и 89/2021

Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 36/2003, 21/2004 – испр., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 и 75/2017

Кривични закон Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, *Службени гласник Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине*, бр. 19/2020 – пречишћени текст.

Filip Novaković

Maја Macura

CERTAIN CRIMINAL OFFENSES AGAINST THE JUDICIARY
IN THE LAW OF BOSNIA AND HERZEGOVINA – FAILURE
TO REPORT THE PREPARATION OF A CRIMINAL
OFFENSE, FAILURE TO REPORT A CRIMINAL OFFENSE OR
PERPETRATOR AND PROVIDING A FALSE STATEMENT

Resume

The backbone of every modern state is its judicial system, which is the first line of defense of both the legal system and modern society, which rests on the principle of the rule of law and the rule of law as a whole. No human creation is perfect, and neither is the legal system, specifically that part of it that establishes the judicial system. Besides, people are not perfect either. The pillar of the modern rule of law is based on the integrity of the judicial system. It is the judicial system that should ensure consistent, but first of all, equal application of the law for all citizens. A corrupt and „damaged“ judiciary calls these very principles into question. Who will citizens trust if the judicial system, which guarantees the rule of law, is not there to protect them? So the question justifiably arises as to how to ensure the integrity of an imperfect system led by imperfect beings? We will try to find the answer to this question in the following lines.

Keywords: criminal offense, judiciary, testimony, perpetrator, criminal law – special part.

* Рад је примљен 06.12.2022. године, а прихваћен на састанку Редакције 06.02.2023. године.